

Тишакова Л. Т.
*кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри іноземних мов
загальноуніверситетських кафедр*
Луганський державний університет
внутрішніх справ ім. Е.О.Дідоренка
м. Северодонецьк, Україна

ТРАНСФОРМАЦІЙНО-СЕМАНТИЧНА МОДЕЛЬ ПЕРЕКЛАДУ ХУДОЖНЬОГО ТЕКСТУ З АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ НА РІДНУ

Постановка проблеми. Одним із найважливіших завдань лінгвістичного перекладознавства є розробка теоретичних моделей, які дають більш повний опис процесу перекладу в цілому, пояснюють сутність цього процесу. Велику теоретичну та практичну значущість представляє розгляд перекладу як трансформаційного процесу особливого виду. Все більшої уваги набуває не тільки вільне володіння іноземною мовою, але й уміння швидко та кваліфіковано здійснювати переклад з англійської мови на рідну. В останні роки з'явилося чимало описів перекладу як процесу. Моделі процесу перекладу, що пропонують лінгвісти, будуються на основі розумових посилок та висновків, самоспостережень та досвіду перекладачів.

При вивченні формальних та змістових відносин між текстом оригіналу та текстом перекладу не можна не помітити схожості відносин між взаємопов'язаними структурами, що вивчаються трансформаційною граматикую. Як відомо, трансформаційна граMATика має справу з синтаксичними структурами (трансформами), які характеризуються спільністю лексем та логіко – синтаксичними зв'язками. Найбільш розвинутими у теперішній час гіпотетичними моделями перекладу є: трансформаційна, ситуативна, семантична, семантико-семіотична, модель закономірних відповідностей, комунікативно-функціональна, інформативна, теорія рівнів еквівалентності та інші.

Трансформаційно-семантична модель перекладу, на відміну від ситуативної, виходить із припущень, що при перекладі з іноземної мови на рідну необхідна передача значень одиниць аутентичного тексту. Перекладач аналізує оригінальний текст, робить ряд міжмовних трансформацій (code shifting) та видає готовий переклад. Головними з них є перебудова так-званих ядерних синтаксичних структур, які стосовно даної моделі співпадають з різними мовами та характеризуються спільністю логіко-синтаксичних зв'язків та лексичного складу. Семантичний переклад прагне передати, з урахуванням семантичних і синтаксичних обмежень МП, точне контекстуальне значення оригіналу [4, С. 25-45].

Іншими словами, текст оригіналу розуміється як сукупність вихідних структур, яким повинні бути відповідності у мові перекладу згідно трансформаційної моделі. У свідомості перекладача оригінальний текст на етапі аналізу мінімізується у набір ядерних структур, після чого на наступному етапі цей набір замінюється еквівалентними структурами мови перекладу, які потім перетворюються у реальний текст перекладу, що відповідає оригіналу.

Актуальність нашого дослідження визначена інтересом лінгвістів до питання міжмовних трансформацій (code shifting) та впливає з недостатньої розробленості трансформаційної моделі перекладу, а саме морфологічних, словотворчих та синтаксичних трансформацій при перекладі художніх текстів. Трансформаційна модель перекладу має велике значення для розвитку мови, тому що з її допомогою ми можемо практично перевірити будь-які теоретичні постулати відомих лінгвістів, які внесли свій вклад в розробку різноманітних моделей перекладу. Між вихідною мовою (ВМ) та мовою перекладу (МП) неможливо не помітити схожості у відносинах між взаємопов'язаними структурами. Мова розвивається, кожен день з'являються нові слова та вирази, тому актуальність даної теми з кожним днем все більше зростає.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема передачі

лексичних та граматичних явищ при перекладі з іноземної мови на рідну присвячені наукові праці таких відчизняних та зарубіжних лінгвістів, як Бархударов Л.С., Жлуктенко Ю.А., Корунець В.І, Комісаров В.Н., Ктитарова Н.К., Левицька Т.Р., Ньюмак П., Рецкер Я.І, Стріха М.та інші.

Як зазначають Ктитарова Н.К. і Воронова З.Ю. «повнота передачі змісту оригіналу в перекладі є важливою характеристикою міжмовної комунікації, норма еквівалентності - це справді перекладацька нормативна вимога до перекладу. Вона повністю визначається лінгвістичними факторами, ступінь її дотримання може бути встановлена з максимальною об'єктивністю. Еквівалентність перекладу оригіналу є найбільш об'єктивним критерієм для характеристики результатів діяльності перекладача. Еквівалентність змісту оригіналу і перекладу виступає основою їх комунікативної рівноцінності» [2, с.23].

За визначенням Комісарова В.Н., художнім перекладом називається вид перекладацької діяльності. У зв'язку із цим деякі літературні критики наполягають на тому, що художній переклад - це мистецтво, що під силу тільки художникам слова, які спирається при перекладі головним чином на естетичні критерії. Із усього вищевикладеного ясно, що художній переклад рівною мірою факт як мовний, так і літературний; для нього (художнього перекладу) характерні типові відхилення від максимально можливої значеннєвої точності з метою забезпечення більшої художності тексту перекладу.

Розбіжності у складі двох мов неодмінно викликають необхідність у граматичних трансформаціях. Ці розбіжності бувають як повними, так і частковими. Повна розбіжність спостерігається у тих випадках, коли в українській мові відсутня граматична форма, що є в англійській мові. У деяких випадках граматична категорія однієї мови є більше ширшою ніж граматична категорія іншої мови. Варто виділити також випадки часткового збігу, коли дана граматична категорія існує в обох мовах, але збігається не у всіх своїх формах.

Формування цілей. Метою нашого дослідження є аналіз особливостей трансформаційної моделі перекладу та аналізі найбільш типових для сучасної англійської мови прикладів, що викликають труднощі у студентів та перекладачів.

Виклад основного матеріалу. Досягнення перекладацької еквівалентності («адекватності перекладу»), всупереч розбіжностям у формальних семантичних системах двох мов, вимагає від перекладача, насамперед, вміння зробити численні і якісно різноманітні перетворення - перекладацькі трансформації - для того, щоб текст перекладу з максимально можливою повнотою передавав усю інформацію, викладену у вихідному тексті. Однак термін «перетворення» не можна розуміти буквально - сам вихідний текст або текст оригіналу не перетвориться, у тому розумінні, що він не змінюється сам по собі. Цей текст, звичайно, сам залишається незмінним, але поряд з ним і на основі його створюється інший текст на іншій мові, те, що ми називаємо «перекладом» [3, С. 35-40].

Таким чином, переклад можна вважати певним видом перетворення, а саме, трансформацією. Виходячи з визначення «граматика», ми визначаємо певні види граматичних трансформацій. Виходячи із того, що основними розділами граматики є синтаксис, морфологія й словотвір, то ми виділяємо: синтаксичні трансформації, морфологічні трансформації та словотворчі трансформації. Граматичні проблеми перекладу тісно пов'язані з лексичними. Для адекватної передачі думки автора часто приходиться прибігати до заміни граматичних засобів перекладу лексичними.

Наприклад, при передачі емпатичної конструкції використовується інверсія. Ефект, який досягається інверсією, - тобто суто граматичним шляхом, - може бути переданий лексично. При перекладі присвійного відмінку часто додають лексичні елементи, без яких речення в перекладі рідною мовою може буде незрозумілим. Сполучуваність слів, обумовлених традиційними семантичними зв'язками, часто вимагає заміни частин мови або додавання додаткового слова. Особливо часто доводиться прибігати до

граматичних трансформацій при перекладі присудка, що звичайно супроводжується замінами частин мови (а останнє, у свою чергу, веде до синтаксичних трансформацій).

Наприклад: He was a very **bad dancer**. Він **танцював** дуже погано.

"You are a **poor liar**" (J. Galsworthy. *To Let*). "Ти не вмєш **брехати**", де іменний присудок у першому прикладі передано простим дієслівним, а в другому - складним дієслівним присудком.

Досить звичайною є заміна прикметника іменником. Наприклад:

Has any British battle ever been won except by a **bold** individual initiative? (B. Shaw).

Хіба англійці коли-небудь, вигравали бій крім як за допомогою **відваги** й особистої ініціативи?

В даному прикладі прикметник "bold" перетворений при перекладі в іменник "відвага".

Розглянемо ще один приклад:

You always got these very **lumpy** mashed potatoes... До них завжди подавали картопляне **пюре із грудками**...

Тут прикметник при перекладі замінюється групою «прийменник + іменник», що виступає в атрибутивній функції. Прикметник у предикативній функції (з дієсловом-зв'язкою be або іншим) часто замінюється дієсловом: to be glad радуватися, to be angry - сердитися, to be silent - мовчати та ін., наприклад: ...I was really glad to see him... (J. Salinger. *The Catcher in the Rye*). - Я йому обрадувався. He was too **conceited**. ... (J. Salinger. *The Catcher in the Rye*). -Занадто він **уявляє**.

Дієприкметник часто перекладається особистою формою дієслова, наприклад: His brother dies, **leaving** everything to my shoulders (B. Shaw. *Widow's Houses*). Братик його помер і все **кинув** на мене одну, завдяки чому змінюється синтаксис речення. При перекладі мають місце й інші типи замін частин мови, причому часто вони супроводжуються так само, як і в наведених прикладах, заміною членів речення, тобто перебудовою

синтаксичної структури речення.

Висновки. Таким чином, виходячи з вищевикладеного, можна зробити висновок про те, що в процесі перекладу будь-якого тексту, тим більше, художнього, при якому важливим завданням є не тільки збереження своєрідності стилю автора, але й максимально адекватна передача змісту художніми засобами, що використовуються в оригіналі. Перекладач змушений постійно прибівати до різноманітних перекладацьких прийомів, зокрема, до морфологічних, синтаксичних та словотворчих трансформацій. Розглядаючи формальні мовні одиниці оригіналу та перекладу як взаємопов'язані трансформи, трансформаційна теорія тим самим відводить важливе місце зіставленому вивченню різномовних форм, між якими можуть встановлюватися відносини перекладацької еквівалентності. Вивчення типів спів-відносин між такими елементами дозволяє з'ясувати абсолютні або статистичні найбільш імовірні відповідності або засоби перекладу, що використовуються у тексті перекладу при наявності певних формальних одиниць у тексті оригіналу. У семантичному відношенні сутність трансформацій полягає у заміні лексичної одиниці, що перекладається, словом або висловом іншої внутрішньої форми, актуалізуючи ту сему, яка підлягає реалізації у даному контексті.

Список використаних джерел

1. Korunets I.V. Theory and Practice of Translation. – Вінниця, "Нова книга", 2000. 448 с.
2. Ктитарова Н.К., Воронова З.Ю. Теорія перекладу. Навчальний посібник для спеціальності «Переклад». Дніпродзержинськ, 2013. 323с.
3. Рецкер Я.И. Теория перевода и переводческая практика. Очерки лингвистической теории перевода / Дополнения и комментарии Д.И. Ермоловича. – М.: «Р. Валент», 2004. – 240 с.
4. Newmark P. Approaches to Translation / P. Newmark // P.Oxford; New York:Pergamon Press, 1981. 200 p.

Автор (прізвище, ім'я, по батькові). Замість повного імені та по батькові можна вводити тільки ініціали із крапками наприкінці.	Л. Тишакова
Автор , англійською (за наявності)	
Назва	ТРАНСФОРМАЦІЙНО-СЕМАНТИЧНА МОДЕЛЬ ПЕРЕКЛАДУ ХУДОЖНЬОГО ТЕКСТУ З АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ НА РІДНУ
Альтернативна назва (за наявності)	
Дата публікації	11.10 2019 р.
Видавець	Наукова філологічна організація «Логос», м.Львів 2019
Бібліографічний опис. При оформленні бібліографічного опису рекомендується користуватися ГОСТОМ 7.1:2006	Міжнародна науково-практична конференція «Мова, література і культура: актуальні питання взаємодії» 11-12 жовтня 2019 року, С.51-55
Номер серії (за наявності)	
(ISBN)	
Зміст ресурсу (книга, стаття)	тези
Ключові слова , на українській мові	
Ключові слова , на англійській мові (за наявності)	
Анотація (на українській мові)	
Анотація , на англійській мові(за наявності)	
УДК	80:316.77(063)

